

ІНВЕСТИВАННЯ В ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВАМИ АПК УКРАЇНИ

Анотація: Розглянуто стан та основні показники продовольчої забезпеченості населення країни, як складової частини розвинутого АПК країни. Висвітлені основні чинники, які впливають на діяльність підприємств АПК України. Простежено стан та джерела інвестування в інноваційну діяльність в країні. Визначені основні принципи та напрями активізації інвестування в інноваційну діяльність підприємствами АПК України.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інвестиції, сучасний стан та напрями активізації інноваційної діяльності в АПК.

Р.В. Грінченко
к.э.н., преподаватель

ИНВЕСТИРОВАНИЕ В ИННОВАЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯМИ АПК УКРАИНЫ

Аннотация: Рассмотрены состояние и основные показатели продовольственной обеспеченности населения страны, как составной части развитого АПК страны. Описаны основные факторы, которые влияют на деятельность предприятий АПК Украины. Прослежены состояние и источники инвестирования в инновационную деятельность в стране. Определены основные принципы и направления активизации инвестирования в инновационную деятельности предприятиями АПК Украины.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инвестиции, современное состояние и направления активизации инновационной деятельности в АПК.

R.V. Grinchenko

INVESTING IN INNOVATIVE ACTIVITY BY ENTERPRISES OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Annotation: The state and basic indexes of food material well-being of population of country is considered, as component part of developed agroindustrial complex of country. Basic factors which influence on activity of enterprises of agroindustrial complex of Ukraine are lighted up. The state and sources of investing is traced in innovative activity in a country. Basic principles and directions of activation of investing are certain in innovative activity by the enterprises of agroindustrial complex of Ukraine.

Keywords: innovative activity, investments, modern state and directions of activation of innovative activity in agroindustrial complex.

Постановка проблеми. Необхідність виявлення сучасного стану та основних тенденцій інвестування в інноваційну діяльність підприємствами АПК України зумовлена великим значення впровадженні інновацій та їх реалізації для розвитку економіки будь-якої країни. Сьогодні існує тенденція до прискорення темпів інноваційної активності провідних країн світу, що не може не відобразитися на процесах, що спостерігаються в економіці України. Збільшення обсягів інноваційної діяльності шляхом активізації інвестування підприємствами АПК виступає одним із пріоритетних та необхідних напрямів подальшого функціонування економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками багато зарубіжних та вітчизняних науковців приділяють особливу увагу питанням інноваційної діяльності: В.П. Александрова, І.Ансофф, Ю.М. Бажал, А.М. Бірман, В.І. Бокій, О.Д. Василик, Л. Водачеко, А.С. Гальчинський, Д.М. Гвішіані, В.М. Геєць, А.П. Гречан, А.В. Гриньов, А.І. Даниленко, М.Я. Дем'яненко, М. П. Денисенко, І.А. Ігнатієва, В.С. Кабаков, М.М. Кирилов, О.О. Лапко, Н.І. Лапін, І. В. Новікова, В.М. Опарін, К.В. Павлюк, А.А. Пересада, П.Т.Саблуа, М.І. Савлук, І.О.Тарасенко, В.М. Федосов, М.Г. Чумаченко, Ю.Є. Шенгер, Й. Шумпетер та інші. Незважаючи на високе значення та позитивну оцінку наукових досліджень у зазначеному напрямі, окремі аспекти інвестування в інноваційну діяльність саме підприємствами АПК залишаються досить дискусійними. Саме в сьогоденних мінливих умовах функціонування українських агропромислових підприємств дане питання потребує більш прискіпливої уваги. У зв'язку із високою важливістю цього питання для розробки інноваційних програм розвитку АПК на рівні держави, регіонів та окремих агропромислових підприємств дане питання потребує подальшого розгляду та доповнення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання, що досліджується, характеризується недостатньо комплексним науковим опрацюванням. Дослідження, що проводяться не мають системного характеру, а розглядають лише окремі аспекти інвестування в інноваційну діяльність підприємствами АПК України. Вирішення окресленого питання потребує комплексного підходу, який повинен базуватись на досконалому аналізі сучасного стану інвестування в інноваційну діяльність підприємствами АПК України.

Формулювання цілей. Метою даної статті виступає теоретичне обґрунтування процесів та тенденцій, що відображають інвестування в інноваційну діяльність підприємствами АПК України, враховуючи історичні особливості розвитку АПК країни та існуючі світові тенденції у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. АПК України є потужним провідною ланкою економіки країни, він надає змогу забезпечити населення продуктами харчування, промисловості надає сировину для подальшої переробки, та взагалі створює умови для життєдіяльності людей країни.

Перш за все, для виявлення сучасного стану розвитку АПК України, дослідимо стан споживання основних продуктів харчування в Україні в порівнянні з країнами СНД (табл. 1).

Таблиця 1

Споживання основних продуктів харчування в країнах СНД у 2011 році [1]
(на одну особу за рік; кілограмів)

Країна	М'ясо та м'ясопродукти	Молоко та молочні продукти	Яйця, шт.	Хлібні продукти	Картопля	Овочі та баштанні продовольчі культури	Плоди, ягоди та виноград	Цукор	Олія
Україна	51	205	310	110	139	163	53	39	13,7
Азербайджан	33	248	131	154	72	165	75	30	9
Вірменія	44	218	202	113	44	288	76	31	7,9
Білорусь	88	252	301	93	183	144	58	47	18
Казахстан	71	-	205	119	108	195	48	-	21,3
Киргизстан	39	213	82	135	99	150	29	21	11,8
Молдова	38	170	190	116	60	115	43	-	-
Росія	71	246	271	119	110	106	60	40	13,5

Як свідчать дані таблиці 1 споживання м'яса та м'ясопродуктів, молока та молочних продуктів, картоплі, цукру у розрахунку на одну особу на рік найбільше у Білорусі. Азербайджан лідирує за споживанням хлібних продуктів; Вірменія – овочів та баштанних продовольчих культур, плодів, ягід та винограду; Казахстан – олії. Споживанням в Україні

характеризується середніми показниками по СНД, але ж відзначається споживання яєць (310 шт. на одну особу за рік), значний показник споживання картоплі на душу населення та низьке споживання плодів, ягід та винограду.

З іншого боку, розглядаючи стан самозабезпеченості основними видами продовольства в Україні (рис. 1), можна зробити висновки про недостатній рівень забезпеченості основними видами продовольства, такими як: м'ясо та м'ясні продукти (88,9%), плоди, ягоди та виноград (71,8%).

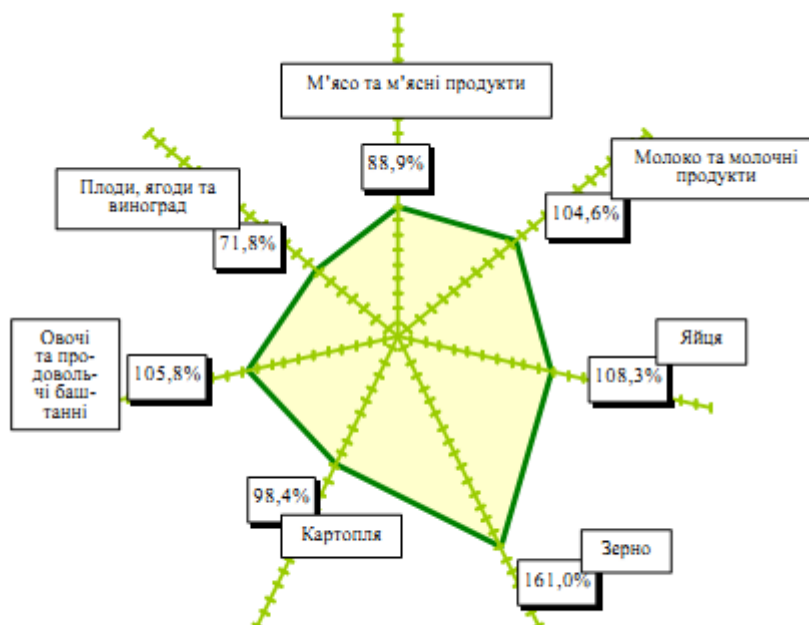

Рис. 1. Рівень самозабезпеченості основними видами продовольства в Україні у 2012 році [1]

Рівень самозабезпеченості зерном в країні (рис. 2) дозволяє експортувати 49,2% зернових культур.

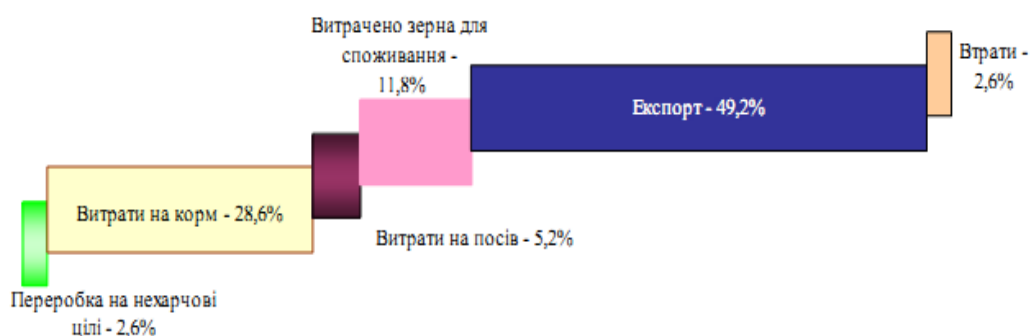

Рис. 2. Структура витрат зернових і зернобобових культур в Україні у 2012 році [1]

За результатами дослідження діяльності підприємств АПК України можна виділити такі найбільш вагомні чинники впливу на активізацію їх інноваційної діяльності:

1. Нестабільна та неоднозначна законодавча база, що регулює діяльність агропромислових підприємств в Україні. Існує необхідність формування чіткої законодавчої бази, що створить умови для регулювання взаємовідносин між суб'єктами, які здійснюють діяльність у АПК, та створить умови для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних агропромислових підприємств на світовому ринку.

2. Переорієнтація АПК підприємств України з традиційних видів виробництва на виробництво технічних культур, що знижує конкурентоспроможність України на світовому агропромисловому ринку у подальшому та значно виснажує наявні природні ресурси. Дана тенденція наглядно представлена на рис. 3.

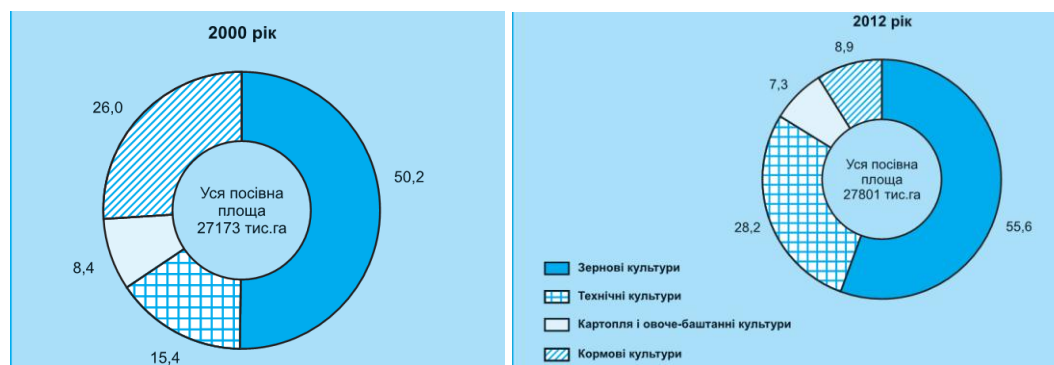

Рис. 3. Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур (% до загальної площі) [2]

3. Нестача та відсутність доступу до недорогих кредитних ресурсів для забезпечення як операційної, так й інвестиційної діяльності агропромислових підприємств призводить до скорочення інвестування саме в інноваційну діяльність.

4. Сучасні агропромислові підприємства України працюють у надзвичайно важких умовах із застосуванням фізично та морально застарілих основних засобів. Починаючи з 2000 року відбувається поступове зменшення кількості наявних тракторів та зернозбиральних комбайнів, які працюють у сільському господарстві України (табл. 2). Наведені дані свідчать про сповільнення виробничих процесів у сучасному сільському господарстві України.

Таблиця 2
Парк тракторів і зернозбиральних комбайнів сільськогосподарських підприємств України (на кінець року; тис. шт.) [2]

Рік	Трактори	Зернозбиральні комбайни
2000	319	65
2005	217	47
2008	177	39
2009	169	38
2010	151	33
2011	147	32
2012	151	32

5. Низький рівень інформаційної обізнаності у процесах та надбаннях світової науки та практики у сфері здійснення агропромислового виробництва.

6. Сезонний характер виробництва, що залежить насамперед від природно-кліматичних умов здійснення виробництва.

Зазначені чинники впливають на діяльність сучасних агропромислових підприємств України досить негативно, проявляючись у зростання собівартості агропромислової продукції та постійному зниженні її якості у порівнянні з існуючими у світі зразками. За таких умов розвиток та підвищення конкурентоспроможності сучасних агропромислових підприємств без активізації інвестування в інноваційну діяльність неможливі для підприємств АПК України.

Типовим наслідком кризових явищ сучасної української економіки для багатьох підприємств виступає гостра нестача інвестиційних ресурсів для здійснення інноваційної діяльності. Досвід зарубіжної системи інвестування в інноваційну діяльність свідчить про

залежність результатів господарювання від ефективності інвестування саме в інноваційну діяльність, як один із основних напрямів діяльності будь-якого підприємства.

Формування ринкових відносин в Україні супроводжується гострими проблемами – неефективним використанням наявних ресурсів та низьким рівнем впровадженні інновацій. Саме розвиток інноваційної діяльності, збільшення обсягів інвестування в розвиток інновацій та впровадження їх у реальне життя може стати запорукою та основою для інноваційних змін всієї економіки. Фактичний стан інноваційної активності в Україні характеризується досить низькими показниками. Хоча все більша кількість науковців та фахівців розуміють необхідність розвитку інновацій, будь то створення нових продуктів, технологій або ж нововведення в організації.

Перш за все, необхідно чітко розуміти, які чинники обмежують інноваційну активність підприємств. Дані чинники можна об'єднати у наступні основні групи:

- фінансові обмеження;
- ринкові обмеження;
- організаційні обмеження;
- інформаційні обмеження.

Даний перелік чинників, що обмежують інноваційну активність сучасних українських підприємств може бути значно доповнений, але, головним чином, у ньому висвітлені всі основні обмежуючі чинники, які істотно впливають на уповільнення інноваційної активності сучасних українських підприємств. Однак ступінь впливу кожної групи чинників не є однаковою для всіх підприємств, вона залежить і від виду діяльності, від стану конкуренції на ринку та багатьох інших чинників.

Останніми роками стан фінансування інноваційної діяльності в Україні характеризується нестабільністю та незначними обсягами коштів (табл. 3). Загальна сума фінансування інноваційної діяльності різко скоротилася у 2009 році, що відображало наслідки фінансово-економічної кризи в країні. Проте у 2012 році також відбулося скорочення фінансування інноваційної діяльності майже на 20% у порівнянні з 2011 роком. У структурі фінансування інноваційної діяльності завжди переважають власні кошти підприємств, що свідчить про необхідність пошуку джерел та активізації інноваційної діяльності самими підприємствами при належній підтримці з боку держави.

Таблиця 3

Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні (млн. грн.) [2]

	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6

Сьогодні АПК України потребує розв'язання проблем пов'язаних із активізацією інвестування в інноваційну діяльність, яке б надало можливості вітчизняним виробникам конкурувати на світовому ринку та створювати можливості для ефективного використання наявних природних ресурсів та подальшого розвитку агропромислових підприємств.

Видатні українські вчені сьогодні намагаються розв'язати проблему активізації інноваційної діяльності та поступового розвитку АПК України. Так, С.В. Степова у своїй роботі визначає та окреслює можливі етапи активізації інноваційної діяльності підприємств АПК [3, с. 9-10]. Основні акценти надаються визначенню рівня інноваційної активності підприємства, визначенню рівня стратегічного потенціалу підприємства та формуванню стратегії активізації інноваційної діяльності. В.В. Лаврук зазначає, що : «...проблема управління інвестиційним забезпеченням інновацій ускладнюється тим, що необхідно одночасно проводити пошук нових джерел інвестування, розробляти нові схеми та механізми інвестування і забезпечувати інноваційний розвиток базових галузей навіть за умов дефіциту фінансових ресурсів.» [4, с. 6]. Також В.В. Лаврук визначає основні принципи реалізації інноваційних проектів у агропромисловому виробництві [4, с. 12], які є досить ємними та важливими для розвитку АПК України:

- принцип зональної специфіки економічного розвитку, який передбачає врахування фактора неоднорідності економічного простору України, високого рівня диференціації територій за природно-кліматичними, інфраструктурними, транспортними, національно-етнічними, господарськими й іншими умовами;

- орієнтація на забезпечення населення продуктами харчування власного виробництва, підтримання й постійне підвищення рівня його життя, забезпечення зайнятості працездатного населення сільської місцевості;

- принцип узгодження факторів виробництва, що зводиться до встановлення між їхніми речовинними елементами кількісних пропорцій і якісних характеристик, що забезпечують раціональне (нормативне) функціонування процесу виробництва.

Основними джерелами інвестицій в інноваційну активність у агропромисловому виробництві сьогодні можуть виступати:

- державні інвестиції;
- кошти амортизаційного фонду;
- нерозподілений прибуток;
- банківські кредити та лізинг;
- прямі іноземні інвестиції;
- венчурне інвестування;
- кошти з отриманих грантів та програм.

Висновки. Розв'язок питання активізації інвестування в інноваційну діяльність підприємствами АПК потребує комплексного підходу, який поєднає заходи на рівні державного, регіонального управління, та заходи спрямовані саме на діяльність підприємств в АПК України. Важливим виступає врахування принципів зональної специфіки економічного розвитку, орієнтації на забезпечення населення продуктами харчування власного виробництва, узгодження факторів виробництва при використанні економічних, організаційних та адміністративних заходів активізації в інноваційну діяльність підприємствами АПК України.

Література:

1. Статистичний збірник «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України». Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/07_13/zb_spog_2012.zip
2. Статистичний збірник «Україна у цифрах». Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/07_13/zb_Ukr_2012.zip
3. Степова С. В. Інноваційна діяльність підприємств АПК України: організаційно-методичне забезпечення її активізації: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / С. В. Степова; ННЦ "Ін-т аграр. економіки". - К., 2011. - 20 с.: табл., рис. - укр.
4. Лаврук В. В. Інвестування інноваційних проектів у агропромисловому виробництві: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / В. В. Лаврук; Сум. нац. аграр. ун-т. - Суми, 2011. - 40 с. - укр.

Рецензент: Янковий О.Г., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства ОНЕУ